

'Elke euro die het Rijk investeert in goede schoolgebouwen rendeert maatschappelijk'

met 40%, maar dat is inmiddels ook alweer achterhaald. Van het normbedrag kun niemand een school bouwen die aan alle wettelijke eisen en beleidsdoelstellingen voldoet. Er zijn simpelweg te veel ambities en er is te weinig budget. Wij zeggen: kijk naar de realistische kosten en houd een bandbreedte aan in verband met stijgende kosten. Dat geld is goed besteed, want elke euro die het Rijk investeert in goede schoolgebouwen rendeert maatschappelijk. In scholen met een goed binnenklimaat wordt simpelweg beter gepresteerd. Dat is aangetoond met leerresultaten. En dan heb ik het nog niet eens over de voordelen op het gebied van het terugdringen van ziekteverzuim en inclusie.'

Wat moet er gebeuren om dit vlot te trekken?

'Er wordt van ons als sector verwacht dat wij het tekort terugschroeven door de opgave anders te organiseren, door meer professionaliteit te ontwikkelen en door tot gestandaardiseerde uitvragen te komen. Om dit handen en voeten te geven hebben we samen met OCW en VNG een groeifonds aanvraag gedaan, waar we inmiddels een voorlopige toezegging op hebben gekregen. Met het geld uit dit groeifond willen we drie leerlabs optuigen, een leerlab productstandaardisatie, een leerlab processtandaardisatie en een leerlab inclusie in het schoolgebouw. Zo willen we, in een traject van 15 jaar, als sector leren hoe we beter, sneller en kostenefficiënter kunnen bouwen. Wij zijn als sector bereid om hier tijd, energie en geld in te steken, net als de markt. Met de aanvullende middelen vanuit het Rijk hopen we zo de innovatiekracht aan te jagen. Er zijn al mooie initiatieven op lokaal niveau die wij graag ondersteunen.'

Al bouwend leren dus, en die kennis vervolgens breed delen?

'Ja, daar waar de energie is, willen wij extra geld onderleggen om die plannen en concepten verder te ontwikkelen. Vervolgens is

het zaak dat we ook echt toetsen of datgene wat beloofd is ook is opgeleverd. We willen zien dat het werkt. Andere schoolbesturen en gemeenten kunnen deze concepten vervolgens overnemen. Die hoeven dan niet telkens hoge innovatiekosten te maken, maar nemen iets over waarvan bewezen is dat het werkt. Dan werk je aan de juiste kennisopbouw met elkaar. Om die verbetering te maken hebben we ook de markt hard nodig. Zo zijn er bijvoorbeeld mooie innovaties in de woningmarkt die ook toepasbaar zijn bij scholenbouw. Daar liggen wellicht mooie kansen.'

Op termijn kunnen zo de kosten van scholenbouw omlaag?

'Wellicht. Maar belangrijker is dat de kwaliteit omhoog gaat. Het is daarom zaak dat we de opgave integraal bekijken. Als we die euro's uitgeven, kunnen we het beter meteen goed doen. Dat begint met het goed in beeld brengen van de doelstellingen die schoolbesturen en gemeenten hebben met hun portefeuille. Vervolgens kunnen ze een plan opstellen hoe ze die doelstellingen, zoals passend onderwijs, inclusief onderwijs, gezond onderwijs, meer bewegen, kleinere klassen, ook daadwerkelijk kunnen realiseren. Zo'n integraal huisvestingsplan geeft richting en duidelijkheid. Het dwingt gemeenten en schoolbesturen om over het jaar heen te kijken, de hele portefeuille scherp in beeld te hebben en hier elke vier jaar afspraken over op papier te zetten. Met een IHP kunnen ze bovendien ook de doelstellingen uit het klimaatakkoord monitoren. Het IHP geldt in die zin ook als portefeuille-routekaart voor de verduurzaming van de schoolgebouwen.'

Er moet het nodige gebeuren en de ambities zijn hoog. Hoe is dat te realiseren?

'Het is belangrijk dat we niet eenzijdig naar de initiële investeringskosten voor de bouw en renovatie van scholen kijken, maar veel meer naar de kosten over de gehele levensduur, de total cost of ownership, en de kosten van het gebruik. Dat vraagt een hogere investering aan de voorkant, maar betaalt zich op de lange termijn altijd uit. Helaas is dit met de huidige budgetten lastig te realiseren. Wat we nu nodig hebben is de politieke wil om scholenbouw een extra push te geven. Anders blijft het rommelen in de marge, vrees ik.'

Gerhard Jacobs

Specialist onderwijshuisvesting en partner bij HEVO, adviesbureau voor huisvesting en Vastgoed

De kracht van financial engineering bij scholenbouw

Financial engineering kan uitkomst bieden in de enorme opgave die er ligt op het gebied van scholenbouw. Door gebruik te maken van andere financieringsmogelijkheden kunnen gemeenten en schoolbesturen vaart maken en tegelijkertijd de meest optimale schoolgebouwen realiseren.

De nieuwbouwopgave in onderwijsland is enorm. Dat is in veel gevallen niet meer te realiseren vanuit de gemeentelijke zorgplicht alleen. Steeds meer gemeenten raken bij de uitvoering van het IHP het bekostigingsplafond of zien hun schuldenpositie te ver oplopen. Het is daarom nodig om naar andere, aanvullende financieringsopties te kijken naast het klassieke model. En die opties zijn er zeker.

Zo kan financiering op basis van doordecentralisatie de schulddispositie van gemeenten aanzienlijk verlichten. Gemeenten krijgen daardoor meer armslag en kunnen andere projecten in het IHP versneld, of minder vertraagd, uitvoeren. De schoolbesturen die voor doordecentralisatie kiezen, krijgen bovendien veel meer autonomie. Zij kunnen makkelijker besluiten nemen op basis van total cost of ownership. Dit biedt de nodige exploitatievoordelen en zorgt in veel gevallen voor duurzame en kwalitatief betere schoolgebouwen.

Vertrouwen tussen gemeente en schoolbestuur is bij doordecentralisatie de crux. Is dat vertrouwen er, dan komt de doordecentralisatie doorgaans ook goed tot stand. Het is zeker niet zo dat de gemeente bij doordecentralisatie buitenspel wordt gezet. Er ontstaat enkel een andere relatie tussen die twee.

Bij sommige schoolbesturen is er nog wat koudwatervrees voor deze financieringsvorm. Onbekendheid met de kapitaalmarkt en de wijze van het aantrekken van financieringen, maakt dat er vooraf risico's worden gezien, die er vaak

niet of slechts beperkt zijn. Met partijen als de BNG Bank, de Nederlandse Waterschapsbank en de staatskas zijn er drie bankinstellingen die heel goed begrijpen hoe doordecentralisatie werkt. Zij bieden goede financieringsarrangementen met lage rentes en lange looptijden tot wel vijftig jaar.

Kortom, doordecentralisatie zorgt voor meer autonomie bij schoolbesturen, meer snelheid in scholenbouw, beter exploitatiebare scholen en meer armslag bij gemeenten. Toch is doordecentralisatie niet in alle gevallen de beste optie. Als gemeenten goed bij kas zitten, werkt het klassieke model ook prima. En mocht een gemeente en een schoolbestuur de schulddispositie beide niet aankunnen of willen, dan kan er altijd nog gekeken worden naar off-balance financiering. Hierbij neemt een derde partij de financiering op zich en wordt eigenaar van het vastgoed.

Zo kan er op grond van een IHP of programma van eisen financial engineering worden toegepast, passend binnen de kaders van wet en regelgeving van het onderwijshuisvestingsstelsel. In het voortgezet onderwijs hebben ze hier inmiddels al de nodige ervaring mee. Ook het primair en speciaal onderwijs ontdekken steeds vaker de alternatieve mogelijkheden die er zijn.

Die beweging zal versneld worden als per 1 januari 2025 het investeringsverbod voor primair en speciaal onderwijs wordt versoepeld. Dan kunnen schoolbesturen en gemeenten per project nog beter zoeken naar de meest optimale vormen van financiering. Een geruststellende gedachte. Want overal waar doordecentralisatie, dan wel een eigen bijdrage gericht op kwaliteit of versnelling, op een goede manier tot stand is gebracht, zie ik een versnelling in de realisatie van goede schoolgebouwen. Die enorme opgave waar we met z'n allen voor staan, wordt daarmee dan een beetje beter behapbaar.

Tanja van Nes is vanaf oktober 2018 beleidsadviseur school en omgeving bij de PO-Raad. Sinds september 2022 bekleedt ze dezelfde functie ook bij de VO-raad. In het verleden stond Van Nes enkele jaren zelf voor de klas als docent.